

mester, majd 1945 júliusáig igazságügy-miniszter volt. Valentiny addig nem számított jelentős, ismert személynek, ezért aggódik Hatvány, hogy az SZDP új vezetői nem állnak majd Garami színvonalán. Hamarosan le is váltották. 1944–1947 között képviselő volt, Peyer Károly csoportjához csatlakozott, ezért 1949–1955 között börtönben ült.

13. KÁROLYI MIHÁLY BÖHM VILMOSHOZ

(London, 1945. február 6.)

Kedves Böhm,

Nagy sajnálattal értesültem arról, hogy egyelőre nem jöhetsz Angliába, amiről különben hivatalos helyről is kaptam értesítést.

Valóban kétségbeejtő a posta lassúsága, és szinte lehetetlen ilyen körülmények között az eseményekkel tempót tartani. Éppen ezért nagyon nehéz január 6-i leveledre válaszolni. A háború utolsó felvonása is a vége felé közeledik, és ki tudja, talán mire levelemet megkapod, már vége is lesz.

Amit Miklós és Vörös felhasználásának szükségességéről írsz, abban teljesen egyetértek veled, de minthogy a Vörös Hadsereg olyan távolságban van Berlinton, mint Hatvan vagy Vác Budapesttől, az az érzésem, hogy már nem is kerül arra sor, hogy a fegyverszünetben ígért 8 magyar hadosztály beleavatkozzék a küzdelembe, és így a generálisok fontossága napról napra csökken, és echantilon sans valeurokké¹ válnak. Ez belpolitikailag jó, de külpolitikai szempontból sajnálatos, mert így a magyarság nem hivatkozhat majd arra, hogy legalább a háború utolsó szakaszában kivette a részét a németek megsemmisítéséből.

Legjobb helyről kapott információim szerint az oroszok nem avatkoznak bele [a] magyar belpolitikába (kivéve a fegyverszüneti feltételekben foglalt követeléseket), és így a magyar belpolitikára vonatkozó esetleges kritikánkat nem tekintik unfriendly² aktusnak. Nagyon nehéz most jóslatokba bocsátkozni, de kétségen kívül minden attól függ, hogy a nagyhatalmak milyen közös platformot találnak a jelenlegi tanácskozásokon. Én személy szerint bízom abban, hogy megegyezésre jutnak, és az új Európa kialakítása nem fog áthághatatlan akadályokba ütközni.

Nagyon jólesett, hogy annyira kiállsz mellettem és leveledben olyan nyomatékosan kihangsúlyozod, hogy az elkövetkező nehéz időkben egy vonalon kívánsz velem haladni. Természetesnek találom, hogy nemcsak a földmunkások, de az ipari munkások is szövetségesüknek tekintenek. Bizonyos vagyok afelől, hogy Október teljes rehabilitálásáért való harcban mellettem leszel. Nem elégedhetünk meg amnesztiával, amit senkitől nem vagyok hajlandó elfogadni. Nagy felvilágosító munkába kell kezdenünk. Nem vagyunk vádlottak, akiket fel lehet menteni vagy el lehet ítélni, hanem vádlók. Követelni fogom, hogy elkobzott vagyonom, illetve birtokom minden négyszögölét visszakapjam. Nem azért, hogy előnyeit élvezzem vagy a magam számára megtartsam, hanem hogy visszaadhassam azoknak, akiknek egyszer már odaadtam. Az én ügynevezett hazaárulási pöröm Október pöre volt, és ezért nemcsak engem, hanem kollégáimat, sőt az egész nemzetet is érinti. A hazugságokat széjjel kell rombolnunk, a vádakat semmissé kell tennünk és a rágalmozókat a vádlottak padjára kell ültetnünk. Egy nagy politikai pört kell lefolytatnunk. Nagyon szeretném, ha a szociáldemokrata párt egy olyan törvény beiktatására tenne javaslatot, amely a rágalmozók vagyoni felelősségre vonását lehetővé tenné, körülbelül olyan értelemben, mint itt Angliában, ahol a rágalmozás sok esetben a vagyon elvesztését vonja maga után. Nekem például nem az a célom, hogy meggazdagodjam, de éppen azért, mert azt akarom, hogy a nép fölözze le ennek a hasznát, ragaszkodom egyrészt ahhoz, hogy mindent visszakapjak, másrészt ahhoz, hogy a rágalmozók elve-

szítsék azt a gazdasági bázist, amit csak arra használnának fel, hogy az új Magyarországot ismét aláaknázzák. Olyan embereknek, mint például Jászi a nemzet tartozik azzal, hogy valamiféle adománnyal kifejezésre juttassa háláját azért az áldozatért, amit a nemzet érdekében hozott. Röviden: Október rehabilitációját eklatáns formában kifejezésre kell juttatni. Az események minden ponton annyira igazoltak bennünket, hogy ez politikailag igazán könnyű feladat. Ez egyúttal szorosan összefügg az átnevelés problémájával, mert hiszen a fiatalok azt sem tudják, hogy tulajdonképpen mi történt. Ennek különbözőképpen lehetne publicitást adni, mégpedig nemzetközi vonatkozásban is. Esetleg angol és amerikai ügyvédek vállalnák a per lefolytatását vagy megindítását. Nagyon szeretném erre vonatkozólag a véleményedet hallani.

Természetesen mindezt jobban át lehetne beszélni, ha itt volnál, és már csak ezért is nagyon örülnék, ha mégiscsak sikerülne a nehézségeket áthidalni. Én minden tőlem telhetőt meg fogok tenni, hogy ne hagyjam az ügyet elaludni. Meggyőződésem, hogy ezer probléma fog felmerülni az elkövetkező hetekben. Remélem, hogy Magyarországon mégiscsak kialakul egy új szellem. Éppen ezért nem hinném, hogy akadályokba ütközne a pör lefolytatása. Amennyiben ez mégsem volna lehetséges, ez azt jelentené, hogy Magyarország nem tud kiszabadulni az ellenforradalmi szellem bűvköréből.

Szörnyű, amit a náci garázdálkodásáról írtál. Sajnos ezt minden oldalról megerősítik. Az ártatlanoknak kell bűnhődni a bűnökért.

Ha tekintetbe vesszük, hogy Magyarország éveken keresztül a németek oldalán harcolt, akkor a fegyverszünetet nem tarthatjuk túlságosan szigorúnak. Ha azonban összehasonlítjuk a belgrádival, amelyben egy talpalatnyi földet sem adtunk fel,³ akkor a Vörösök által aláírt feltételek súlyosabbak és főként jóval megalázóbbak a Horthy generálisaira nézve. Mi, akik a belgrádi fegyverszünetet aláírtuk, az egész elmúlt háború folyamán háborúellenesek voltunk,⁴ míg ezek közül a legtöbben jusqu'aboutisták voltak, sőt fasiszták. Lásd Miklós, Vörös vagy a turáni vadászok vezetője, Teleki Géza. Ezek mind politikailag, mind ideológiailag a sárga földig lettek alázza. Mert én nem vagyok hajlandó különbséget tenni Horthy és Szálasi között. Ebből a szempontból csak örülök, hogy ők írták alá.⁵

Értesíts mindenről.

Szívélyes üdvözlettel

PIL 939. f. 28. ó. e. (eredeti)

¹ Minta érték nélkül (francia).

² Barátságtalan (angol).

³ Ilyen összehasonlítás nem állja meg a helyét: a belgrádi konvencióban tényleg nincs szó határokról, de a fegyverletétel, a győztesek békefeltételeinek elfogadásán alapul.

⁴ Ez az összehasonlítás is túloz: Linder ezredes, aki végül is aláírta a belgrádi konvenciót, végigharcolta az első világháborút.

⁵ Károlyi kézzel írt jegyzete az utolsó oldalhoz: „Levelemnek ezt a részét Vámbérynak is megküldtem. Mert az USA-i magyarok között ilyen irányú mozgalmat szeretnék megindítani.”

14. HAVAS ENDRE SZÁSZ BÉLÁHOZ

(London, 1945. február 6.)

Kedves Szász Béla,

Bocsánatot kérek, hogy ilyen sokáig nem írtam, de valóban mindig csak a legsürgősebb munkákat tudom elvégezni a rám zúduló sok munkából. Anyagi okok miatt sokáig nem jutottam ahhoz, hogy a mozgalmi levelezést lebonyolítsam, és meg kellett elégednem azzal, hogy az itteni bizottságokban rám háruló feladatoknak eleget tegyek.